

Γνωμοδότηση: Καμία πειθαρχική ή ποινική ευθύνη από την άρνηση διδασκαλίας των «νέων» Θρησκευτικών Φίλη - Γαβρόγλου μετά τις αποφάσεις του ΣτΕ

Οι εκπαιδευτικοί που διδάσκουν το μάθημα των Θρησκευτικών υποχρεούνται να σεβασθούν τις αποφάσεις της ΣτΕ και να αρνηθούν να διδάσκουν το πολυθρησκευτικό Πρόγραμμα Σπουδών των Φίλη-Γαβρόγλου, έστω και αν τους δοθεί εντολή προς τούτο. Εκ δε της τοιαύτης αρνήσεώς τους καμμία δυσμενής συνέπεια δεν ανακύπτει εις βάρος του ούτε πειθαρχική, ούτε και ποινική.

ΓΝΩΜΟΔΟΤΗΣΗ

Υπό της Πανελληνίου Ενώσεως Θεολόγων μας υπεβλήθη το κάτωθι ερώτημα και εξητήθη η επ' αυτού νομική μας άποψη:

«Οι αποφάσεις της Ολομελείας του Συμβουλίου Επικρατείας 660/2018 και 926/2018 ακυρώνουν ισάριθμες αποφάσεις του Υπουργού Παιδείας Έρευνας και Θρησκευμάτων, οι οποίες εισήγαγαν εις τα σχολεία(στοιχειώδους και μέσης εκπαίδευσης: γυμνασίου και λυκείου) ως ύλη του μαθήματος των θρησκευτικών όχι αμιγώς την της κατά το άρθρον 3 του Συντάγματος επικρατούσης ορθόδοξης χριστιανικής Εκκλησίας, αλλά και άλλων επί πλέον θρησκειών, τις ακυρώνουν δε, επί τω λόγω ότι :

α) κατ' άρθρον 16 παρ. 2 του Συντάγματος, η ύλη του μαθήματος των θρησκευτικών πρέπει να περιλαμβάνει αποκλειστικώς και μόνον την της επικρατούσης θρησκείας και όχι άλλων θρησκειών,

β) διά της πολυθρησκευτικής ύλης του εν λόγω μαθήματος διαπράττεται «αξιόποινος πράξη», ήτοι ασκείται ομαδικός προσηλυτισμός και, τέλος,

γ) διότι εις τα μουσουλμανικά σχολεία εις την Ελλάδα και εις το μάθημα των θρησκευτικών διδάσκεται αποκλειστικώς η μουσουλμανική θρησκεία, εις τα εβραϊκά σχολεία διδάσκεται αποκλειστικώς η εβραϊκή θρησκεία, εις δε τα καθολικά σχολεία διδάσκεται αποκλειστικώς ο ρωμαιοκαθολικισμός.

Εις περίπτωση που το Υπουργείο Παιδείας συμμορφωθεί πλήρως προς την ως άνω απόφαση και εισαγάγει εις τα σχολεία ύλη μαθήματος των θρησκευτικών αμιγώς την της κατ' άρθρον 3 του Συντάγματος επικρατούσης θρησκείας και μόνον, δεν έχουμε ερώτημα, να σας υποβάλουμε. Επομένως, το ερώτημά μας περιορίζεται εις το εξής: Ποιες οι κατά τον νόμο υποχρεώσεις των εκπαιδευτικών της στοιχειώδους και μέσης εκπαίδευσης που διδάσκουν το μάθημα των θρησκευτικών, εάν το Υπουργείο Παιδείας τυχόν δεν συμμορφωθεί (εν όλω ή εν μέρει) προς προαναφερόμενες αποφάσεις του ΣτΕ και εισαγάγει εις τα σχολεία ύλη μαθήματος θρησκευτικών όχι αμιγώς την της επικρατούσης κατά το άρθρον 3 του Συντάγματος θρησκείας αλλά και άλλων θρησκειών, επιτάσσοντας, ως εκ τούτου, αμέσως ή εμμέσως τους ως άνω εκπαιδευτικούς, να διδάσκουν άλλην ύλη και όχι των υπό των ως άνω αποφάσεων του ΣτΕ νομολογηθείσης;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Επί του ως άνω ερωτήματος η επιστημονική και νομική μας άποψη έχει ως εξής:

1.- Η τυχόν μη πλήρης συμμόρφωση του Υπ. Παιδείας προς τις ως άνω αποφάσεις του ΣτΕ, συνιστά κατά την adhoc νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (ΕΔΑΔ) ευθεία παραβίαση του άρθρου 6, της Ευρωπαϊκής Συμβάσεως Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (ΕΣΔΑ), λόγω μη σεβασμού της αρχής της «res judicata». Διά τον λόγον δε αυτόν έχουν κατ' επανάληψη καταδικαστεί ευρωπαϊκές χώρες (π.χ. ΕΔΑΔ

αποφάσεις α) της 13.3.2018, υποθ. CM. κατά Βελγίου προσφυγή No 67957/12, β) της 5.10.2017, υποθ. Mazzeo κατά Ιταλίας προσφ. No 32269/09, γ) της 19.7.2016, υποθ. Flores Quiros κατά Ισπανίας, προσφ. No 75183/10, δ) της 9.4.2015 υποθ. Tchokontio Harri κατά Γαλλίας προσφ. No 65829/12, ε) της 30.7.2015 υποθ. Ferreira Santos Pardal κατά Πορτογαλίας προσφ. No 30123/10 κ.ά.). Επομένως, η Ελλάδα (και ειδικότερα το Υπ. Παιδείας) δεν έχει κανένα δικαίωμα, να μην εφαρμόσει τις ως άνω αποφάσεις. Υπ' όψιν ότι το ΕΔΑΔ, εν περιπτώσει παραβάσεως της αρχής αυτής, επιβάλλει πολύ μεγάλα πρόστιμα, π.χ. η από 20.10.2009 απόφασή του (υποθεση Radu Rădulescu κατά Ρουμανίας, προσφυγή No 14884/03) επιβάλλει πρόστιμο εις την Ρουμανία δια μη εφαρμογή δικαστικής αποφάσεως το ποσόν των **305.000 ΕΥΡΩ**. Και αυτή είναι η συνταγματική πλευρά του όλου θέματος.

2.- Ερχόμεθα τώρα εις την υπηρεσιακή πλευρά του θέματος. Τι δέον γενέσθαι, εάν το Υπουργείο Παιδείας αρνηθεί, να συμμορφωθεί προς τις αμετάκλητες αποφάσεις του ΣΤΕ και συνεχίσει να εφαρμόζει το κριθέν νομολογιακώς ως αντισυνταγματικό, πολυθρησκευακό Πρόγραμμα Σπουδών, **δίδον ανάλογες εντολές (είτε αμέσως είτε εμμέσως) εις τα υπ' αυτού υπηρεσιακά όργανα (τους εκπαιδευτικούς), μη συμμορφώσεώς τους προς τις ως άνω αποφάσεις του ΣΤΕ**. Εν προκειμένω, ως προς το τι οφείλουν να πράξουν τα εν λόγω υπηρεσιακά όργανα (οι εκπαιδευτικοί), το επιλύει ευθέως το άρθρον 25, παρ. 3, του Υπαλληλικού Κώδικα. Η διάταξη αυτή αναφέρει, ότι **ο υπάλληλος, εάν του δοθεί εντολή προδήλως αντισυνταγματική ή παράνομη, οφείλει να μην την εκτελέσει και να το αναφέρει χωρίς αναβολή**. Η ίδια διάταξη αναφέρει, εν συνεχεία, ότι, εάν εις τον Δημ. Υπάλληλο, μετά την εν λόγω αναφορά του, του διαβιβασθεί νέα εντολή εκτελέσεως, διότι τούτο επιβάλλουν εξαιρετικοί λόγοι γενικότερου συμφέροντος, οφείλει να την εκτελέσει όχι όμως εις πάσαν περίπτωση, αλλά **μόνον, όταν η εντολή αντίκειται «εις διατάξεις νόμων ή κανονιστικών πράξεων» και όχι όταν η εντολή είναι «προδήλως αντισυνταγματική»**. Εις την παρούσα όμως περίπτωση **η τοιαύτη ως άνω διαταγή που θα δοθεί εις τον υπάλληλο, είναι προδήλως αντισυνταγματική**, όχι βεβαίως διότι έτσι έκρινε ο υπάλληλος αφ' εαυτού, αλλά διότι έτσι έκρινε αμετακλήτως η ανωτάτη διά την περίπτωση βαθμίδα της δικαιοσύνης, ήτοι το Συμβούλιο Επικρατείας. Επομένως, βάσει της διατυπώσεως της ως άνω διατάξεως, ο Δημ. Υπάλληλος, σε καμμία περίπτωση, **όχι μόνον δεν υποχρεούται αλλά και δεν δικαιούται, να εκτελέσει εντολή προδήλως αντισυνταγματική, όποιες νεώτερες εντολές και αν λάβει και όποιους λόγους και αν επικαλούνται οι εν λόγω νεώτερες εντολές**. Τα ως άνω **επιβεβαιώνονται** και από το **άρθρον 106, παρ. 3 του Υπαλληλικού Κώδικος**, το οποίο έχει ως εξής επί λέξει:

«Το υπαλληλικό καθήκον, κατά την προηγούμενη παράγραφο, σε καμμία περίπτωση δεν επιβάλλει στον υπάλληλο πράξη ή παράλειψη που να αντίκειται προδήλως στις διατάξεις του Συντάγματος και των νόμων».

Η έννοια της τελευταίας αυτής διατάξεως είναι, ότι **ο υπάλληλος δεν επιτρέπεται, σε καμμία περίπτωση, να διωχθεί πειθαρχικώς, εάν αρνηθεί να εκτελέσει εντολή προδήλως αντισυνταγματική**.

3.- Οι ίδιες ως άνω αποφάσεις του ΣΤΕ αποφθέγγονται, ότι η διδασκαλία μαθήματος Θρησκευτικών πολυθρησκευακού (και όχι αποκλειστικώς της επικρατούσης θρησκείας) συνιστά αξιόποινη πράξη, **ήτοι συνιστά το έγκλημα του ομαδικού προσηλυτισμού** (απαγορεύεται υπό του άρθρου 13, παρ. 2 του Συντάγματος και **τιμωρείται ποινικώς** κατ' άρθρον 4 του Ν. 1363/39 ως ετροποποιηθή), υπό δε της παραγράφου 3 του εν λόγω άρθρου, **εάν ο προσηλυτισμός γίνεται εντός σχολείων, «θεωρείται ιδιαιτέρως επιβαρυντική αιτία»**. Εννοείται δε, κατόπιν τούτου ότι, **εάν τυχόν ασκηθεί ποινική δίωξη διά την εν λόγω αξιόποινη πράξη π.χ. από κάποιον γονέα, θα διωχθεί κατ' ανάγκην και ο διδάσκων το (πολυθρησκευακό) μάθημα των Θρησκευτικών**. Τούτο προκύπτει ευθέως εκ του άρθρου 21 του Ποινικού Κώδικος, το οποίο αναφέρει, ότι **ο διαπράττων αξιόποινη πράξη εκτελών εντολή των Αρχών, διώκεται και εκείνος ποινικώς, απαλλάσσεται δε**

μόνον, εάν υπεχρεούτο, να ενεργήσει «άμεσα», χωρίς δηλ. να του επέτρεπε ο χρόνος να εξετάσει την νομιμότητα της διαταγής. Εις την περίπτωση μας, όμως, ο υπάλληλος που θα λάβει τέτοια εντολή, θα έχει και την νομική και την χρονική δυνατότητα, να εξετάσει τη νομιμότητά της. Κατά συνέπεια, θα φέρει ακεραία την ως άνω ποινική ευθύνη και κατ' ανάγκην (δηλ. υποχρεωτικώς) θα διωχθεί και εκείνος ποινικώς (υπ' όψιν δε ότι το έγκλημα του προσηλυτισμού διώκεται αυτεπαγγέλτως και όχι κατ' έγκλησην, θεωρείται δε τετελεσμένο και από την αρχή, δηλ. από το στάδιο της απλής αποπείρας, χωρίς να απαιτείται κάποιος να επηρεαστεί).

4.- Εις το Διαδίκτυο διέρρευσε η πληροφορία, ότι ο Υπουργός Παιδείας αρνείται, να συμμορφωθεί προς τις επίμαχες αποφάσεις του ΣτΕ επικαλούμενος, το ότι το (πολυθρησκειακό) μάθημα των Θρησκευτικών σήμερα δεν διδάσκεται βάσει των αποφάσεων που ακυρώθηκαν, αλλά βάσει άλλων αποφάσεων νεωτέρων, οι οποίες δεν έχουν ακυρωθεί. Εις το επιχείρημα αυτό αντιτάσσουμε, το άρθρον 95 παρ. 5 του Συντάγματος, το οποίον δεν επιτρέπει τέτοιαν ενέργεια και το οποίο έχει ως εξής επί λέξει: «Η Διοίκηση έχει υποχρέωση, να συμμορφώνεται προς τις δικαστικές αποφάσεις. Η παράβαση της υποχρέωσης αυτής γεννά ευθύνη για κάθε αρμόδιο όργανο, όπως νόμος ορίζει». Ο εν προκειμένω σχετικός νόμος είναι το άρθρον 50, παρ. 4, της Δικονομίας ενώπιον του ΣτΕ (Π.Δ. 18/1989), το οποίο έχει ως εξής επί λέξει: «Οι διοικητικές αρχές σε εκτέλεση της υποχρέωσής τους κατά το άρθρο 95 παρ. 5 του Συντάγματος, πρέπει να συμμορφώνονται ανάλογα με κάθε περίπτωση, με θετική ενέργεια προς το περιεχόμενο της απόφασης του Συμβουλίου ή να απέχουν από κάθε ενέργεια που είναι αντίθετη προς όσα κρίθηκαν από αυτό. Ο παραβάτης εκτός από την δίωξη κατά το άρθρο 259 του Ποινικού Κώδικα υπέχει και προσωπική ευθύνη για αποζημίωση» (ως γνωστόν το άρθρο 259 του Ποινικού Κώδικα τιμωρεί ποινικώς τον υπάλληλο διά παράβαση καθήκοντος). Εν όψει των ως άνω διατάξεων του Συντάγματος και των νόμων δεν υπάρχει περιθώριο εις τον Υπουργό ή εις άλλο όργανο, να αρνηθεί τη συμμόρφωσή του προς τις αποφάσεις της Ολομέλειας του ΣτΕ 660/2018 και 926/2018, προβάλλων οποιαδήποτε αιτιολογία είτε επικαλούμενος νεωτέρα (ομοία ή παρεμφερή προς την ακυρωθείσα) απόφαση είτε άλλον λόγο.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ: Πας εκπαιδευτικός (της στοιχειώδους ή μέσης εκπαίδευσεως), που καλείται, να διδάξει το μάθημα των Θρησκευτικών υποχρεούται να σεβασθεί τις αποφάσεις της Ολομελείας του Συμβουλίου Επικρατείας 660/2018 και 926/2018 και να αρνηθεί, να εξακολουθήσει, να διδάσκει το «προηγούμενης κοπής» μάθημα Θρησκευτικών (το γνωστό πολυθρησκειακό), έστω και αν του δοθεί εντολή προς τούτο. Εκ δε της τοιαύτης αρνήσεώς του καμμία δυσμενής συνέπεια δεν ανακύπτει εις βάρος του ούτε πειθαρχική, ούτε και ποινική. Αρκεί να αναφέρει, ότι αρνείται να διδάσκει μάθημα Θρησκευτικών πολυθρησκειακό, διότι τούτο τυγχάνει «προδήλως αντισυνταγματικό» ως κυριαρχικώς και αμετακλήτως έχουν αποφανθεί οι προαναφερόμενες αποφάσεις της Ολομελείας του ΣτΕ, οι οποίες πέραν της προδήλου αντισυνταγματικότητας της πολυθρησκευτικής ύλης του μαθήματος των Θρησκευτικών επισημαίνουν περαιτέρω και την δια της διδασκαλίας αυτού διάπραξη και αξιοποίηση πράξεως και μάλιστα ομαδικώς και υπό συνθήκες ιδιαίτερως επιβαρυντικής περιστάσεως.

Αθήνα 16 Απριλίου 2018

Οι γνωμοδοτούντες

Γεώργιος Κρίππας
Διδάκτωρ Συνταγματικού Δικαίου

Απόστολος Φ. Βλάχος
Επίτιμος Πρόεδρος Εφετών